

Nâng cao - tham khảo

NGHIÊN CỨU MỘT SỐ QUY ĐỊNH PHÁP LUẬT QUỐC TẾ VỀ KIỂM SOÁT DỊCH BỆNH TỪ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ VÀ KHUYẾN NGHỊ CHO VIỆT NAM

Lương Thị Hiền
WCS Việt Nam

Các đại dịch trong thời gian gần đây bao gồm SARS (2003), cúm gia cầm H5N1 (2005), Ebola (2014), và bây giờ là Covid-19 (2019) đều cho thấy rủi ro bệnh dịch là sự liên hệ chặt chẽ giữa con người, động vật và môi trường, đòi hỏi sự phối hợp quốc tế dựa trên cách tiếp cận Một Sức khỏe.¹ Theo thống kê, hơn 70% các bệnh truyền nhiễm từ động vật xuất hiện gần đây có nguồn gốc từ động vật hoang dã (ĐVHD), và với xu hướng đô thị hóa hiện nay dự báo sẽ ngày càng có nhiều tương tác và tiếp xúc giữa con người với các loài hoang dã, từ đó gia tăng nguy cơ lây truyền các mầm bệnh. Trong khi đó, thể chế pháp lý còn nhiều bất cập, chưa quy định chặt chẽ những biện pháp phòng ngừa rủi ro dịch bệnh lây truyền giữa ĐVHD và con người. Bài viết này phân tích, đánh giá các điều ước quốc tế và pháp luật ở một số quốc gia trên thế giới dưới góc nhìn so sánh với pháp luật Việt Nam, từ đó, đưa ra một số đề xuất hoàn thiện hệ thống pháp luật quốc gia về kiểm soát dịch bệnh từ ĐVHD.

I. ĐIỀU ƯỚC QUỐC TẾ VỀ KIỂM SOÁT DỊCH BỆNH TỪ ĐVHD

Các công cụ quốc tế đóng vai trò quan trọng trong việc thiết kế và hài hòa hoạt động ứng phó với các vấn đề chung giữa các quốc gia, vượt ra ngoài phạm vi biên giới, và có quy mô khu vực hoặc toàn cầu, bao gồm vấn đề phòng chống dịch bệnh. Qua nghiên cứu, đánh giá các điều ước quốc tế hiện hành liên quan đến kiểm soát dịch bệnh, tác giả thấy có một số điểm đáng lưu ý sau đây:

Thứ nhất, quy định y tế của Tổ chức Y tế Thế giới (IHR) là công cụ pháp lý duy nhất điều chỉnh vấn đề dịch bệnh nhưng chủ yếu liên quan sức khỏe cộng đồng mà chưa bao gồm bệnh dịch có nguồn gốc từ động vật. Trên thực tế, IHR chỉ hướng đến sức khỏe con người, kiểm soát sự lây lan của dịch bệnh qua cộng đồng bằng cách hạn chế sự di chuyển của con người, mà không đề cập đến rủi ro liên quan đến việc tiếp xúc với động vật có thể lây lan dịch bệnh sang người.

Thứ hai, các quy định của Tổ chức Thú y Thế giới (OIE) chỉ bao gồm một số bệnh được lựa chọn, chứ không phải là tất cả các bệnh có nguồn gốc từ động vật và không có quy định riêng về bệnh dịch từ ĐVHD. Đến nay vẫn chưa có một công cụ pháp lý quốc tế chính thức nào điều chỉnh riêng về bệnh dịch từ ĐVHD.²

Thứ ba, các công ước quốc tế như UNTOC và CITES chủ yếu điều chỉnh về thương mại quốc tế đối với ĐVHD nhưng lại thiếu các quy định về phòng chống rủi ro dịch bệnh phát sinh từ việc buôn bán quốc tế ĐVHD.³ Công ước CITES chủ yếu bảo vệ các loài có nguy cơ tuyệt chủng mà không đề cập đến các loài có rủi ro dịch bệnh. Trên thực tế, các loài hoặc nhóm loài mang tác nhân gây bệnh thì có thể không bị buôn bán thương mại. Ví dụ, tê tê (*Manis*, *Phataginus* và *Smutsia* spp.) là các loài mới được bổ sung trong Phụ lục CITES được coi là có mang một số virus corona. Tuy nhiên, dơi móng ngựa (*Rhinolophus* spp.), mặc dù không được liệt kê trong Phụ lục CITES nhưng lại được biết đến là vật chủ mang rất nhiều loại virus, bao gồm cả corona liên quan tới SARS.

¹ Wingard, J., et al, "Wildlife Trade, Pandemics and the Law: Fighting This Year's Virus with Last Year's Law", Legal Atlas, LLC. January 2021. Available at <https://www.legal-atlas.com/publications>. (Buôn bán ĐVHD, Dịch bệnh và Pháp luật: Chống virus năm nay bằng pháp luật của năm trước" (2021).

² Ibid.

³ Wingard, J., et al, Legal Atlas, Ibid.